

Landbruksskolen på Rotvoll, 1860-70 - et 150-års minne

Av Peder Widding

Skolegården

Søndre Trondhjems Amt drev landbruksskole på Munkvold på Byåsen fra 1847.

Gården passet ikke spesielt godt til formålet, og da det ble enighet med Nordre Trondhjems Amt om å etablere en felles landbruksskole, ble skolen på Munkvold nedlagt våren 1860. Johannes Midelfart, som de to siste årene hadde vært bestyrer på Munkvold, tilbød gården Nedre Rotvoll med underbruket Reppe som ny skolegård. Han hadde en 20-års forpaktingsavtale på eiendommen som bestod av ca. 1200 dekar: ca. 800 dekar dyrket mark og ca. 300 dekar dyrkbart. Tilbudet ble godkjent mot at Midelfart – innen 5 år – tilla eiendommen ytterligere 200 – 300 dekar! Midelfart fikk omgående kjøpt naboeiendommen, Øvre Rotvoll, og det ble godkjent at tunet der skulle være base for den nye skolen.

Skolens beretning for 1861-62 opplyser at styret har godkjent at Nedre Rotvoll leveres tilbake til eieren, men at det beholdes 400 – 500 dekar til bruk sammen med Øvre Rotvoll.

I 1867 - etter mange somre med landmålingsøvelser - kommer mer nøyaktige arealoppgaver: Øvre Rotvoll var på 1342 dekar og det leide arealet 393 dekar.

Skoleplanen

Avtalen mellom fylkene og Midelfart hadde 10-års varighet, og den bygget på en meget detaljert og krevende skoleplan som var approbert av Departementet for det Indre. Fra formålparagrafen siteres: ”Den for Nordre og Søndre Trondhjems Amters felles Landbrugs-skole (--) har til Formaal at bibringe unge Mennesker theoretisk og især practisk landoeconomisk Dannelse, samt ved klog Forvaltning i enhver Green af Landhusholdningen at danne en Mønstergaard til følgverdigt Exempel.”

Paragraf 49 av de 50 paragrafene som skoleplanen inneholder, lyder slik: ”Den første Løverdag i hver Maaned maa Bestyreren være forberedt paa at vise Enhver omkring, der besøge Landbrugs-skolen, samt at give forønskede Oplysninger og Raad. Reisende, som ønske at bese sig, vises dog ogsaa til andre Tider omkring, enten af ham selv eller af nogen af Lærerne eller Eleverne, saafremt Undervisningen ikke derved hindres.”

Ingen skulle være i tvil om at skolens to-årige kurs skulle gi både god undervisning og være et sted der interesserte kunne få inspirasjon og gode faglige råd.

Overbestyrelse

De to amtmennene og to medlemmer valgt av hvert amtsformannskap utgjorde skolens overbestyrelse. Foruten å ha det overordnede ansvar for at skolen virket etter sitt formål, ble overbestyrelsen pålagt at to av medlemmene, ett fra hvert fylke, skulle inspisere skolen en gang hver måned.

Spesielle innretninger

Som støtte for både den teoretiske og praktiske undervisningen ble skolen pålagt å anlegge:

- Forsøksfelt for gjødsling, kulturplanter, dyrkingsmåter mv.
- Frukt- og kjøkkenhage.
- Planteskole for frukttrær og viltvoksende trær.
- Modellsamling (av gårdsredskaper).
- Bibliotek.

Ansatte

Bestyreren pliktet å ansette underordnede lærere, handverkere, økonom, sveiser og gartner. Gartneren hadde ansettelse bare i sommerhalvåret. Mot en spesiell godtgjørelse fra eierne hadde økonomen ansvar for forpleining, renhold, lys og varme for skolens ansatte og elever.

Johannes Midelfart, 1833 - 1910, bestyrer av landbruksskolen på Rotvoll.

Overbestyrelsens reglement for dette skulle finnes som oppslag i spiseværelset.

Elevene

Elevene skulle normalt ikke være yngre enn 18 år ved skolestart. De måtte godtgjøre at de "ikke ere ubekendte med de almindelige ved Landbruget forefaldende Arbeider" og måtte bestå opptaksprøver i lesing, skrivning og regning.

Skolen var planlagt for 24 elever, 12 i hvert årskull, og med likt antall fra hvert fylke. Undervisning og forpleining var fri for elever fra landkommunene. Dersom plassen tillot det, kunne elever også

Landbruksskolen. Fjøsbygningen ble tatt i bruk i 1862. Den var 55 alen lang og 30 alen brei. Tilbygget med den høge pipa er stórhus med bl.a. ysteri. Den hvitmalte skolebygningen var 33 x 20 alen. Verkstedene i 1. etasje ble tatt i bruk i 1862, 2. etasje med elevrom, spiserom, kontorer m.v., ble ferdigstilt i 1864.

De av landbruksskolens bygninger som står igjen på dagens tun, er fjøsbygningen og stallen, pluss ett stabbur. Fjøsbygningen ble i 1930-årene forlenget og bygget sammen med stallen nærmest skolebygningen (se s. 100). Bilde utlånt av Ivar Oust.

opptas fra bykommunene, men da mot å betale for forpleining.

Elevene måtte selv holde gang- og sengeklær. De måtte også betale lærebøker og skrivemateriell.

Allerede 14. april 1860 tok skolen imot sine første elever - 8 elever fra skolen på Munkvold pluss 5 elever fra Bunes i Værdal utgjorde 2. klasse og fikk sin eksamen i 1861. Til sammen uteksaminerte skolen på Rotvoll 98 agronomer, 51 fra Sør- og 47 fra Nord-Trøndelag.

Bygningene

Etter skoleplanen forpliktet Midelfart seg til å drive skolegården som et mønsterbruk, slik at den kunne tjene som ek-

sempel for bøndene i Trøndelag. Både han og overbestyrelsen måtte vite at skolen startet på en eiendom der jordvegen ikke var i tilfredsstillende kultur- og grøftetilstand, og der både driftsbygninger, undervisningslokaler og bolighus måtte bygges eller trengte omfattende reparasjoner. At så omfattende forbedringer måtte ta tid, er innlysende.

Allerede sommeren 1860 startet bygging av verksted og elevinternat. Stallen, som hadde plass til 8 hester, ble utvidet og ominnredet så den rommet 15 dyr.

Den nye, store driftsbygningen med gråsteinsmur i 1. etasje og romslig låve, var et praktbygg med mange gode innred-

Skolebygningen og stallen sett fra tunet. Merk brønnheisen på tunet. Bilde utlånt av Ivar Oust.

ningsdetaljer og bl.a. renner som førte gjødselvannet til en kum under gjødselplassen. Da driftsbygningen sto ferdig i 1862, kunne storfebesetningen flyttes fra Nedre Rotvoll. Samme år var bolighusene slik at familien Midelfart kunne flytte fra Nedre til Øvre Rotvoll. Elevinternatet var ombygget. De 24 elevene kunne nå fordeles på 6 værelser, mot tidligere på sovesaler for 12.

Sauehus ble oppført inntil driftsbygningen, og det ble satt opp en ny låve. Staburene ble flyttet, og gården fikk stórhus med lokaler for ysting og annen melkebehandling. Lokaler for oppbevaring av melk ble innredet i hovedbygningens kjeller.

Byggearbeidene var i det alt vesentlige avsluttet i 1864, og dermed hadde sko-

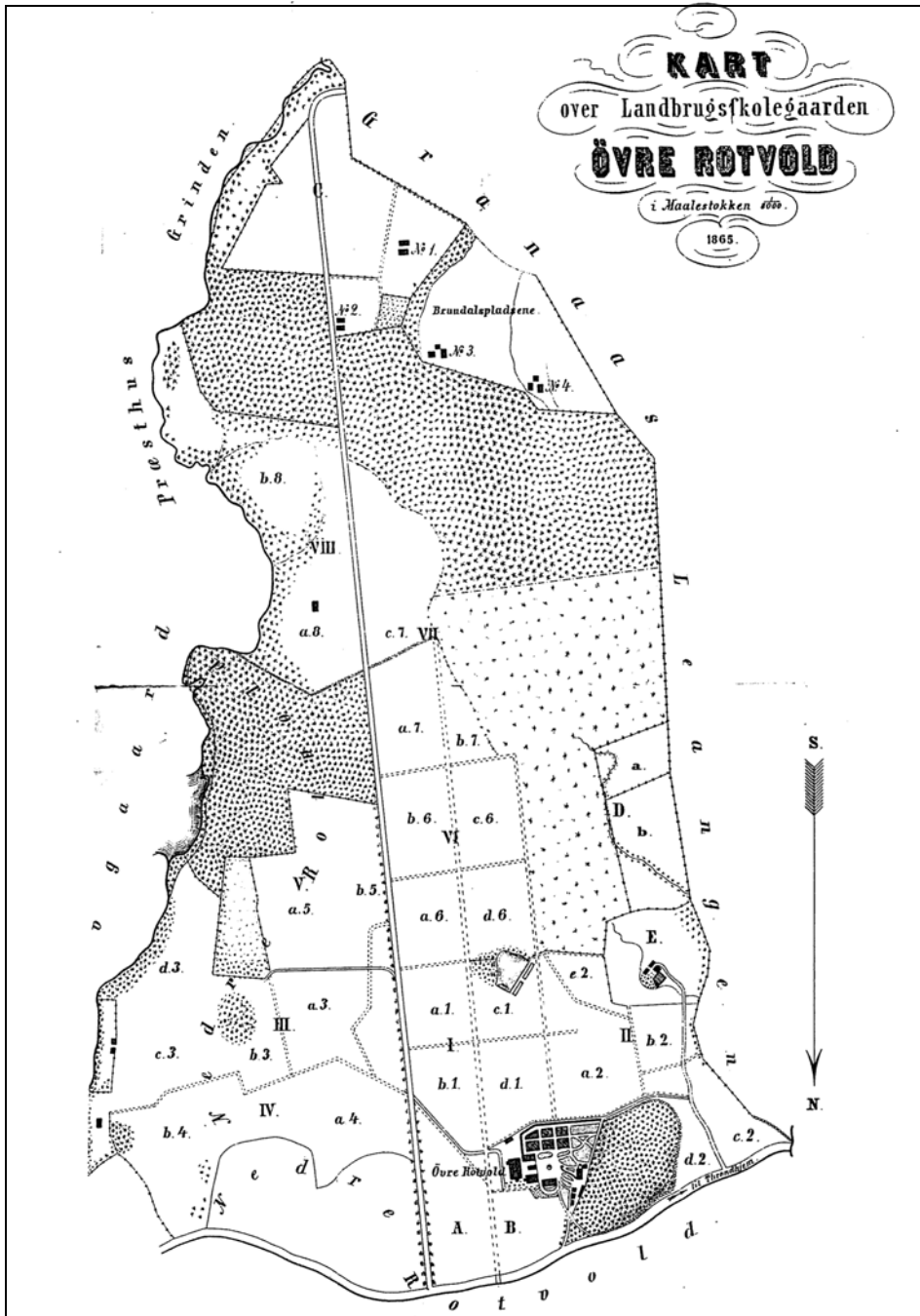
len fått en tidsmessig bebyggelse i et vel utformet tun.

Av de bygningene som landbruksskolen benyttet, står nå bare den store driftsbygningen, stallen og ett av de tre staburene i tunet på Øvre Rotvoll.

Skifteplanen

Allerede ved starten godkjente overbestyrelsen at skolegården skulle drives etter en spesiell plan for vekstskifte. For arealene på Nedre Rotvoll ble det vedtatt et 10-årig omløp, mens det for Øvre Rotvoll ble lagt et 7-årig omløp med hele 71 % av arealet som åpen åker.

1. år: Brakk og rotfrukter (poteter og turnips m.v.)

Kart over landbruksskolegården fra 1865. Det viser de arealene som landbruksskolen disponerte da, inklusive 4 husmannsplasser og ett bygselsbruk. Fra Midelfarts bok "Landbruksskolen paa Rotvold og det nordenfjeldske Jordbrug" utgitt i 1868. Merk den rette vegen - Schmettows allé.

Øvre Rotvoll i 1958. Dette er samme området som kartet fra 1865 viser. Schmettows allé går fra venstre bildekant og rett oppover jordene. Vegen som krysser bildet er Rv. 50 (i dag E6).
Foto: Telemark flyselskap AS. Kopi fra www.flyfotoarkivet.no.

2. år: Høstsæd/vårsæd. (Høstsæd er hvete eller rug, sådd om høsten)
3. år: Kløver og gress
4. år: Kløver og gress
5. år: Vårsæd og vinterhvete. (Vårsæd er korn, sådd om våren. Vinterhvete er sådd om høsten.)
6. år: Erter, bønner, vikker og havre
7. år: Vårsæd

Dette var en særdeles arbeidskrevende skifteplan. For å lykkes, måtte jorda være i god gjødselhevd og tilfredsstillende grøftet. Ingen av disse forutsetningene var oppfylt ved skolestart.

Grøfting

I grev Schmettows eiertid, 1778 – 1821, var Rotvoll regnet som et mønsterbruk med et praktfullt hageanlegg og beplantninger, bl.a. den mektige Schmettows

allé som gikk fra tunet på Nedre Rotvoll og sørover gjennom hele eiendommen. Jordvegen var i eksemplarisk hevd, og - etter datidens standard - godt grøftet. De fleste grøftene var imidlertid åpne, og de hadde ikke blitt systematisk opprensket og vedlikeholdt, slik at det meste av jorda var vassjuk da skolen startet.

Midelfart forutsatte at det i brakkåret skulle fortas systematisk grøfting, med både avløpskanaler og lukkede grøfter. Grøfteavstanden var 12 - 18 alen (7,5 - 11 meter) og dybde ca. 1 meter. Ettersom rørgrøfter var dyrest, ble det også lagt en del steingrøfter og sågar brukt grøfter fylt med einerris. I skolens årsmeldinger, (som skulle inntas i Adresseavisen og i en avis i Nord-Trøndelag), ble det også redegjort for grøftearbeidene, og påpekt at telen gikk langt tidligere ut av jorda på de grøftete arealene enn der det ikke var grøftet. Temperaturen på de grøftete arealene var hele våren flere grader høyere enn på ugrøftet areal.

I perioden 1860 - 67 ble det på skolen tatt opp ca. 1130 meter kanaler, ca. 11 600 meter åpne grøfter (avskjæringsgrøfter) og lagt ca. 42 400 meter lukkede grøfter. Det alt vesentligste av dette arbeidet var utført av elevene. Derfor er det ikke vanskelig å forstå at de følte at grøftingsarbeidet utgjorde en for stor del av praksisen, og at de mente at den tilstand skolegården var i, førte til at de mer ble betraktet som arbeidskraft enn som elever.

Gjødsling

Ettersom storfeet stod på Nedre Rotvoll inntil nyfjøsset kunne tas i bruk i 1862, ble det ikke mye husdyrgjødsel til bruk på Øvre Rotvoll før i 1863. Kunstgjød-sel, i den form som vi er vant med, fantes ikke.

Det ble gjort mange forsøk der en sammenliknet virkningen av gjødsling med stallgjød-sel, fiskeguano (oppmalt fiskeavfall, vesentlig torskehoder), Peru-guano (inntørket fuglegjødsel, importert fra Peru), svovelsyrte bein og Jervels Patent Pulvergjød-sel. Husdyrgjødsel og fiskeguano kom best ut, både med hensyn til avling og kostnad.

Midelfart sitt store problem var at han hadde anstrengt sin økonomi så sterkt ved byggearbeider og til anlegg av hage og planteskole at han ikke så seg i stand til å kjøpe den gjød-sel som han gjerne ville bruke.

Avlinger

På utpint og vassjuk jord kan en ikke forvente avlinger som på et mønsterbruk. Etter den storstilte grøftevirksomheten var håpet at avlingene skulle ta seg godt opp. Når så ikke skjedde de første årene, mente Midelfart at det skyldtes både for sparsom gjød-sling, for stor andel åpen åker og - ikke minst - spesielt ugunstige værforhold i flere år - 1863, 1867 og 1869 betegnes som uår!

Oppgavene fra Meteorologisk institutt viser at gjennomsnittstemperaturen i den perioden skolen var i drift, lå ca. 2 grader lavere enn i dag. Vi vet også at såkorn og frø som var i handel, ikke var spesielt tilpasset vårt område.

Fuktige og kjølige somre ga også den gang godt grovær for gras. Allerede i 1862 høstet de 900 kg tørt høy pr. mål på ny kløver- og timoteieng, men det var ikke lett få kunstenga til å gi gode avlinger over flere år. Fyldige rapporter om avlingsnivå m.v. ble offentliggjort i skolens årsmeldinger.

Husdyr og husdyrhold

Midelfarts satsing på en meget stor og velutstyrt driftsbygning viser klart at han vurderte god praksis fra husdyrhold som særdeles viktig for elevene og for trøndersk landbruk. Inntekter fra husdyrholdet var også avgjørende for skolens økonomi.

Ved starten sørget han også for å ansette en meget erfaren sveiser, nemlig Caspar Hiestad, som i 4 år hadde arbeidd som røkter og meieribestyrer i Nord-Østerdal, der han bestyrte Norges første meieri i Rausjødalen.

Besetninga det første året var på 60 dyr. Kyrne var av "lokal rase" med levendevekt bare ca. 250 kg og årlig melkemengde gjennomsnittlig ca. 1350 liter. (Levendevekt for ei ku i dag er omkring 600 kg og gjennomsnittlig melkemengde ca. 6 500 kg.) Etter Midelfarts vurde-

ring gav kyrne av lokal rase ikke rimelig utbytte i forhold til anvendt fôr. Han satset på å fornye besetningen, først og fremst gjennom innkjøp av ayrshire-okse, men også ved å kjøpe noen kyr og kviger fra gode besetninger.

I 1866-67 beretningen skriver Midelfart: *Med forædlingens resultat er jeg fullkommen tilfreds, og etter min Erfaring anser jeg ubetinget vort Kvægs forædling ved krysning med fuldblods ayrshiretyre for det, der vil vise seg fordelagtigst her i Districtene; man erholder derved ikke blot mere udviklede og kjødfulle Kroppe, men også en Mælkeevne som i regelen overgaar vore egne Kreaturers.*

Skolens eldste halvblodsdyr hadde da over en 3-årsperiode gjennomsnittlig levert ca. 2 700 liter melk per år – altså en fordobling siden startåret. Seinere viste det seg at de beste reinrasete norske kyrne kunne gi tilsvarende resultat etter godt avlsarbeid og med tilfredsstillende foring og røkt.

Også i saueavlen var det interesse for utenlandske raser, særlig sjeviot og oxford down. Kjøpmann Ole O. Qvam, som eide Saxenborg, opprettet et legat til fremme av saueavlen (se Årbok 2009). Det bekostet i 1850 et schæferi (avlsstasjon for sau) på landbruksskolen på Munkvold. Midelfart påtok seg å drive schæferiet videre på Rotvoll. Besetningen her var av rasen oxford down. Værer av denne rasen passet – etter Mi-

delfarts vurdering – bedre enn sjeviot til å forbedre den innenlandske rase. Halvblods oxford down har både større vekt, ullmengde og ullkvalitet som langt overgår halvblods sjeviot, hevdet Midelfart. Til reinraset avl anbefalte han imidlertid sjeviot, sannsynligvis fordi den er mer nøysom enn oxford down.

Undervisningen

Skoleplanen la stor vekt på den praktiske delen av undervisningen. Dette var nok påvirket av de reaksjonene en hadde fått ved de to skolene som var nedlagt. På Munkvold var det tidvis røster som hevdet at teoritimene var for mange. Vi må se dette på bakgrunn av at folkeskolen i de fleste bygdene var ”omgangsskole” fram til ny skolelov i 1860.

I 1860 skriver overstyrelsen til amtsformannskapet: *Indholdet af Skoleplanen med dens praktiske Retning antoges ogsaa at vinde det ærede Amtsfornandskaps bifald, og i det hele nærer Overbestyrelsen den Tro, at begge Amter nu med Rolighed kan se Fremtiden imøde hva deres Landbrugsskoleanliggender angaar.* Skolebestyreren uttalte i 1861 at undervisningen er blitt gitt et så praktisk preg som mulig, overensstemmende med skoleplanens hele ånd så vel som dens uttrykte bokstav. Denne uttalen har nok sin bakgrunn i at mange elever var lite tilfreds med at når skoleåret startet om våren, ble det ingen teoriundervisning – bare praktisk arbeid – helt til høstterminen. Hovedsakelig som følge av dette, men vel også fordi bofor-

holdene på skolen var lite tilfredsstillende i starten, forlot 4 av de yngste elevene skolen våren 1860.

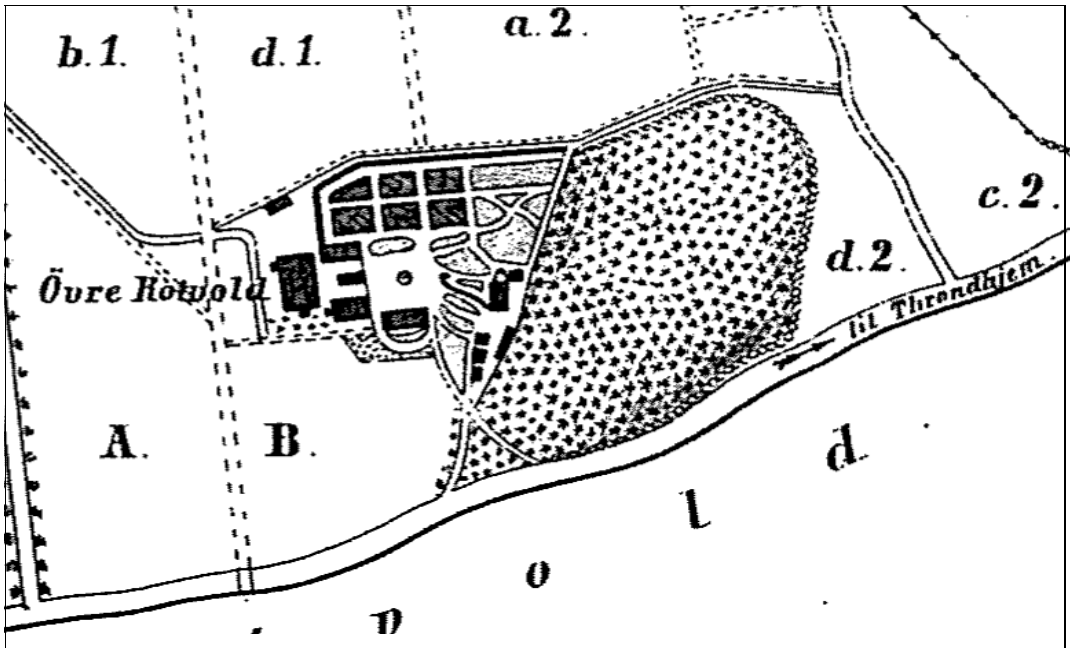
Den teoretiske undervisningen omfattet fagene

- Landhusholdningen og dens naturvidenskapelige forkunnskaper
- Husdyrlære
- Skogkultur
- Linear- og redskapstegning
- Bokføring
- Regning
- Modersmål
- Skrivning
- Geometri og landmåling. Øvelser om sommeren mellom 1. og 2. skoleår.

For skoleårene 1863–64 var det til sammen 740 undervisningstimer i teoretiske fag. Denne undervisningen foregikk bare i vinterhalvåret. Teoritimene ble gjerne lagt tidlig på dagen og etter at det praktiske arbeidet for dagen var avsluttet.

Praksisundervisningen skulle omfatte:

- Alle gjøremål som er aktuelle i et rasjonelt jordbruk med bruk av tidsmessige redskaper.
- Husdyrstell, både i fjøs og stall. Melking. Melkebehandling. Ysting og kjærning.
- Treplanting og hagebruk, særlig av ”kjøkkenvekster”.
- Verkstedtjeneste, med hovedvekt på tilvirking og reparasjon av gårdsredskaper.

Gårdsområdet med hagen og planteskolen - utsnitt av kartet fra 1865 (s. 99). Vegen "til Thronhjem" er nåværende Ranheimsvegen.

Elevene skulle få delta i alt praktisk arbeid som forekommer på en veldrevet gård og i tillegg få trening i å lede andre i praktisk arbeid.

Arbeidet i planteskolen og – ikke minst ved forsøksfeltene – gav spesielt god mulighet til å kombinere praksis og teori.

Ved alt praktisk arbeid måtte elevene gjøre notater som kunne være til nytte. I fjøset førte de for eksempel fullstendig kontroll over melkemengden for hver eneste ku.

Forsøk og planteskole

Et spesielt forsøksfelt og hagen, som utgjorde til sammen ca. 20 dekar, var på det nærmeste ferdig i 1863. Av dette var kjøkkenhagen ca. 3 dekar og planteskolen 2 dekar.

På forsøksfeltet ble det utført omfattende forsøk med bl.a. diverse kornsorter, også vår- og høstkorn av både hvete og rug. Hestebønner modnet ikke, men ble høstet som grønnfôr og gav en avling dobbelt så stor som av erter og vikke.

Plantskolen kunne by på epletrær, kirsebær, rips, stikkelsbær, solbær og bringebær. Dessuten mer enn 300 prydrær og busker. Ellers fantes der asal, lerk,

lønn, ask, gran, furu og bjørk m.m.. Helt fra starten hadde skolen drivbenker som gav gode avlinger av varmekjære vekster som f. eks. meloner.

Også utenom forsøksfeltet drev skolen mange forsøk med gjødsling, jordarbeiding, ugraskamp, høyberging, silolegging – uten konserveringsmidler – osv. Husk at dette skjedde ca. 40 år før vi fikk egen forsøksgård i Trøndelag, der mange av de erfaringene som Midelfart høstet, kunne bekrefte.

Skolehverdagen

Som på bygda for øvrig var arbeidsdagene lange og øktene tilpasset slik at også hestene fikk nok mat og hvile. I onnene var det 11 timers dag, fra kl. 6, med 2 timers pause for middag og 1 times pause for mellommat (nonsmat). Lørdag sluttet arbeidet normalt kl. 16.

Når det lot seg gjøre, fikk elevene ”forsagdarbeide” (akkord), noe som gjerne gjorde det mulig å avslutte dagen ved 15 – 16 tiden. I vinterhalvåret var arbeidstiden 8 timer for de yngste og 6 timer for de eldste elevene.

Planen var å drive en eksemplarisk praktisk/teoretisk skole på et mønsterbruk. Skolen hadde velutdannede lærere og velmenende menn i overbestyrelsen. Det er i ettertid ikke vanskelig å forstå at de på ingen måte hadde tatt nok hensyn til hvor lang tid det måtte ta for å sette gården i slik driftsmessig stand som planen forutsat-

te. Midelfart hadde heller ikke slike økonomiske ressurser at han kunne foreta alle nødvendige investeringer så hurtig som ønskelig. At konjunktorene i 1860-årene var svake og prisene på landbruksprodukter sank, gjorde selvfølgelig ikke situasjonen bedre. På toppen av det hele var flere av skolens driftsår nærmest for uår å regne. Disse forholdene gjorde nok at det røynte på både for bestyreren, de øvrige ansatte og for elevene.

Sommeren 1864 klagde alle elevene i 1. årskull til Nordre Trondhjems Amtsformannskap over for mye og ensidig praksis og over - *den Mangel på Kjærlighed fra Bestyrerens Side lige over for Elevene, der raadede ved Skolen.*

I oversendelsen til departementet forsvarer stiftsamtmann Motzfeldt skoleplanen. Han skriver videre at han antar - *at den af Overbestyrelsen som tilraadeligt besluttede Forandring, at henlegge Afgangsexamen og Optagelsesprøve af de nye Elever til Høsten i stedet for til Vaaren, vil lette Seieren, idet Eleven da strax vil blive sat til Bogen, som efter hans Formening er enhver Skoles criterium, og blive ved den et ½ års Tid, så at han til Vaaren vil hilse Spade, Plou og Harv som en behagelig Afvexling, i stedet for at handtere dem med Uvillie.*

I 1865 vedtok amtsformannskapet at elevopptak skulle skje den 14. oktober og at eksamen skulle holdes om høsten. Dermed fikk de nye elevene starte med

boken, slik stiftamtmanden hadde tolket deres ønske.

Kostholdet.

Ved skolen på Munkvold var spiseseddelen sterkt preget av grøt og sild. Særlig frielevene var misfornøyde med kosten og klaget. Selv om de ikke fikk medhold fra overbestyrelsen, var nok klagemålene medvirkende til at daværende bestyrer sa opp sin stilling, og til at det på Rotvoll ble ansatt en økonom som fikk ansvaret for skolens forpleining.

Overstyret satte allerede i desember 1859 opp spisereglement for skolen:

- *Frokost*
Grøt, vekslende av byggmel og bygggryn, og melk.
Søndag: Kaffe og smørrebrød.
- *Middag*
Fiskemat 2 ganger ukentlig, kjøtt 4 ganger ukentlig, hvorav minst 2 ganger ferskt kjøtt. Til kjøttet suppe med erter, gryn eller kål. Sild og suppe en gang ukentlig.
- *Mellommat*
Melk og brød 2 ganger. Sild og suppe 4 ganger.
Smørrebrød og kaffe søndag.
- *Kveldsmat*
Grøt, vekslende av byggmel og bygggryn, og melk.

Kaffe hver morgen for håndverkere, sveiser og gartner.

Av skolens normalbudsjett, 4 000 Spd per år, gikk 1 925 Spd til ”økonomien”, som omfattet kost, renhold, lys og varme for elever og håndverkere, sveiser og gartner.

Etter datidens spisevaner på landsbygda, var nok skolens spiseseddel bedre enn hos den vanlige bonde. Det kan heller ikke sees at elevene klaget på kosten; men jeg har merket meg at økonomien måtte søke om høyere kostøre enn det som var budsjettert. Så han hadde nok en vanskelig oppgave med å mette sterke ungdommer som gikk i ganske hardt fysisk arbeid.

Drunningsulykke

Skolen ble i 1862 rammet av en tragisk ulykke. 4 elever – 2 fra Frosta, en fra Værdal og en fra Stod – hadde fått tillatelse til å tilbringe pinseferien på Frosta. På Strindfjorden kom de ut i storm og kullseilte. Alle omkom.

Skolens skjebne

Som nevnt tidligere, var det delte meninger både blant elevene og i opinionen om skolens drift og resultater. I 1868 foreslo et av overstyrets medlemmer fra Nordre Amt at kontrakten med Midelfart burde sies opp ved utløpet av 10-årsperioden.

Han anmodet begge amter om å forelegge en skoleplan som forutsatte redusert budsjett ved at elevene skulle betale ”bespisningspenge” og videre at skolen

– ved siden av å være landbruksskole - også kunne tilfredsstillende kravet til en folkehøgskole.

De to andre medlemmene fra nord uttalte at det i amtet og særlig blant amtsformannskapet var stemning for at kontrakten ikke skulle fornyes – uansett hva overbestyrelsen måtte tilrå. De begrunnet dette med at skolen ikke hadde lyktes med – *ved klog Forvaltning i enhver Gren af Landhusholdningen at danne en Mønstergaard til lokkende Exempel.*

Nordre Trondhjems Amtsforsamling vedtok i 1869 å si opp kontrakten med Midelfart.

Vi var nå inne i en periode som var sterkt preget av bondevennbevegelsen, som hadde sparing på de offentlige budsjetter som sin store fanesak. I samme periode tok interessen for norsk nasjonsbygging og folkestyre mye av oppmerksomheten – også hos de som en skulle vente ville slå ring om skolen.

Drifta av skolen var finansiert ved 50 % statlige midler og 25% fra hvert av de to amtene. Midelfart hadde pådratt seg meget store omkostninger ved omfattende byggearbeider og grunnforbedringer. Synkende priser på salgsproduktene, sammen med de før omtalte svake avlingene, gjorde hans økonomiske stilling enda vanskeligere. Dette viser klart noe av ulempene ved å basere en landbruksskole på (relativt

kortsiktig) avtale mellom en privatperson og det offentlige.

Overstyret gjorde forsøk på å redde skolen ved å foreslå en billigere skoleplan, med større vekt på teori, og med elevopptak bare hvert andre år.

Søndre Trondhjems Amtsforsamling ba om et felles møte der begge amtsformannskapene skulle rådslå om skolens fremtid. Nordtrønderne avslo å delta i et slikt møte. Dermed var skolens skjebne beseglet, og den ble nedlagt den 14. april 1870.

Allerede 14 dager etter nedleggelsen gikk gården på tvangsauksjon for 12 000 Spd, og Midelfart - som hadde kjøpt den for 23 000 Spd og foretatt store investeringer - sto nærmest på bar bakke!

Nye landbruksskoler igjen

Det gikk hele 15 år før vi finner noe formelt forslag om ny landbruksskole i Sør-Trøndelag. Også denne gangen kom initiativet fra Strinda landbrukslag. Etter flere forslag ble en teoretisk skole med 7-måneders kurs (vinterlandbruksskole) startet høsten 1895 i Dronningens gt. 12 i Trondheim (der Handelsstandens hus nå er). Skolen var basert på 15 elever og var i drift til 1900, da fylket startet ny praktisk/teoretisk landbruksskole på Skjetlein i Leinstrand.

Nord-Trøndelag fikk sin landbruksskole på Mære i 1895.

Om Johannes Midelfart

Johannes Unger Midelfart var født i 1833 i Drammen der faren var sakfører. Seinere blei faren sorenskriver i Stjør- og Verdal, og tok bopel i Skogn, der Johannes vokste opp.

Etter anneneksamen (forberedende prøver) startet Johannes Midelfart på jusstudier i Oslo, men han avbrøt disse etter kort tid, av helsemessige årsaker. Han valgte landbruksutdannelse og gikk på landbruksskole på Dagsholm i Sverige. Skolen på dette godset, (som i dag er hotell med golfbane), ble fra 1855 drevet av Hjalmar Nathorst som i 1861 ble professor ved Alnarp lantbruksinstitutt, (nå en del av Sveriges lantbruksuniversitet).

Midelfart hadde en underlærerstilling ved Dagsholm før han i 1858 ble ansatt som bestyrer ved landbruksskolen på Munkvold.

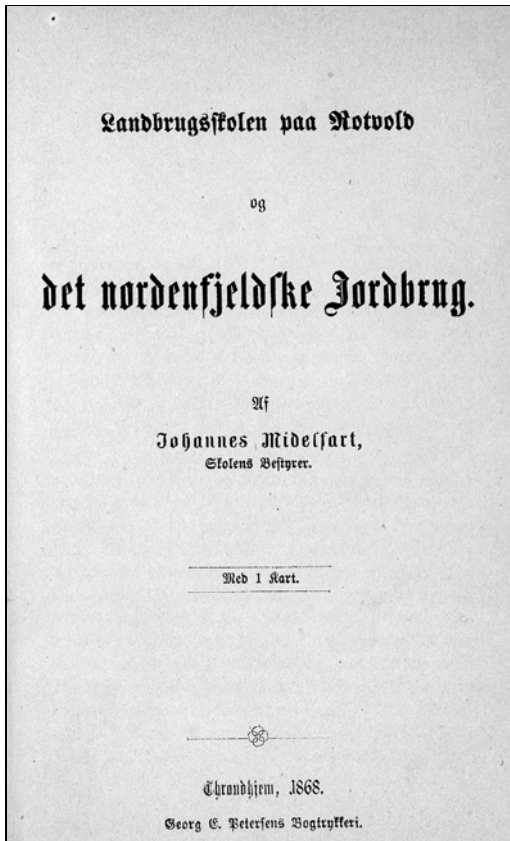
Som sekretær for ”det femte almindelige landbruksmøte” i Trondheim i 1859 og for den betydelige landbruksutstillinga, som ble arrangert samtidig, gjorde Midelfart en stor innsats. Han markerte seg som en dyktig og kunnskapsrik administrator med stor sans for å ta i bruk mer moderne redskaper og nye driftsformer i landbruket. Han ble deretter valgt som sekretær for Søndre Trondhjems Amts Landhusholdningsselskab. Dette vervet var ulønnet, og Midelfart skjøttet det ved siden av arbeidet som bestyrer av landbruksskolen.

Etter at skolen på Rotvoll var nedlagt og gården solgt, sto Midelfart nærmest på bar bakke. Han oppholdt seg et par år i Sverige, bl.a. som leder av et kopperverk. Deretter drev han en handelsvirksomhet i Trondhjem. Også den var rettet mot landbruket med omsetning av landbruksredskaper, kunstgjødsel og forvarer. Han formidlet også ved kjøp og salg alle slags landmannsprodukter.

Fra 1874 var Midelfart ansatt som landbrukssekretær ved Landhusholdningsselskabet (fylkeslandbrukssjef) fram til 1894.

Da ”Det 8. almindelige norske Landbrugsmøtet” og ”Den 3. nordiske Frøkongress” ble arrangert i Trondheim i 1887, var Midelfart igjen engasjert som sekretær. Han var en utrettelig pådriver for å spre kunnskap om mer moderne driftmåter i jordbruket, og kanskje, først og fremst, for å bedre utbyttet av husdyrproduksjonen i Trøndelag. For å oppnå dette var han sterkt opptatt av at fôrgrunnlaget måtte styrkes med skikkelig jordkultur og med frømateriale som passet for landsdelen. Han var initiativtaker til at Frøkontrollen ble etablert i Trondhjem i 1885 – som den første stasjon i landet!

I 1889 overtok han som forstander ved Thomas Angells Stiftelser. (Fra 1889 til 1894 må han ha vært både landbrukssekretær og forvalter). Stiftelsen hadde meget store jordegods å forvalte. I Midelfarts forstanderperiode, som varte

Midelfart utga i 1868 en beretning om skolen. Boka er på 126 sider. Omtrent halvparten av sidene brukes til en fylldig beretning om skolens oppstart og drift de første 7 årene. Den andre halvparten er en beskrivelse av landbruket i Trøndelag og en vurdering av hvordan det bør drives.

fram til 1907, ble det gjennomført store salg av eiendommer både i Nordland og i Trøndelag. Hensikten var at brukerne skulle bli selveiere. Stiftelsens mål var å bare sitte igjen med store, sammenhengende skogområder. Inntektene fra salget ble benyttet til en større utvidelse av

Thomas Angells Hus i Trondhjem. Dette sto ferdig i 1904.

Midelfart var i 1860 en av initiativtakerne til å blåse ”nytt liv” i Strindens Landboforening (Strinda landbrukslag), og han ble lagets meget aktive styreformann i mange år.

For sin store innsats for landsdelens landbruk fikk Johannes Midelfart flere utmerkelser: Oscar II belønningsmedalje i gull, ridder av Wasaordenen og Søndre Trondhjems Amts Landhusholdningsselskabs gullmedalje. I 1895 ble han innvotert som Landhusholdningsselskabets æresmedlem.

Blant praktiske bønder og i opinionen var det mange som ikke så betydningen av teoretisk landbruksutdannelse. At det tok flere år før driftsresultatene på skolegården tok seg opp, tok de til inntekt for sitt syn.

I ettertid er det ikke vanskelig å innse at den unge og entusiastiske Midelfart påtok seg en umulig oppgave, når han – i løpet av kort tid - skulle forvandle eiendommen Øvre Rotvoll til en fullverdig skolegård etter de oppsatte planer, og drive den som et mønsterbruk.

Det er beundringsverdig at han stod på helt til avtalen utløp, og at han - også etter 1870 - viet en stor del av sitt yrkesliv til å fremme trøndersk landbruk.

Hovedidéene i hans virke har vist seg å være holdbare, og de har preget våre bygder i 150 år!

Agronomer fra Søndre Trondhjems Amt

Av de 51 agronomene som ble uteksaminert fra landbruksskolen Rotvoll, kom 8 fra Strinda. Disse var:

- 1861 Anders Christiansen Brurok
Adolph Skaarup
- 1863 Michael Torstensen Buaas
- 1864 Albert Julius Sotaaen
- 1865 Ole Olsen Hoeggen
- 1867 Arnt Clemetsen Grendahl
Halvor Christiansen Stendahl
- 1868 Paul Paulsen

Opdal og Orkedal kom nærmest med 7. Deretter fulgte Børsa med 5, Røros med 4, Hitteren og Rissa med 3, Melhus og Rennebu med 2. Bjørnør, Byneset, Haldalen, Leinstrand, Meldal, Selbu, Soknedal og Ørland fikk hver sin ene agronom fra skolen på Rotvoll.

Det er interessant å merke seg at ungdom fra Røros og Hitteren – en typisk fjellbygd og en utpreget kystkommune – har vist stor interesse for dette skoletilbudet, mens våre dagers ”breibygder” som Byneset, Leinstrand, Meldal, Selbu

og Ørland bare fikk en agronom hver på disse 10 årene.

Kilder:

Midelfart, Johannes: *Landbrugsskolen paa Rotvold og det Nordenfjeldske Jordbrug*. Trondhjem 1868. 126 s.

Grande, Ingvald: *Landbruksundervisningen i Sør-Trøndelag gjennom 100 år*. Trondheim, 1947.

Hasund, S og Nesheim, Ivar: *Landbruksundervisningen i Norge gjennom hundre år: 1825-1925*. Oslo 1926. 510 s.

Schmidt, Olaus: *Sør-Trøndelag fylkeskommune. Minneskrift i anledning av formannskapslovgivningens 100-årsjubileum 1937*. Trondheim, 183 s.

Eivind Wekre: *Melkeomsetningen i Trondheim gjennom hundre år*. Trondheim, Trøndermeieriet. 1973. 284 s.

Haukdal, Jens: *Sør-Trøndelag Landbruksselskap 150 år*. Trondheim. 1980. 160 s.

Peder Widding, f. 1931, har vært fylkeslandbrukssjef i Sør-Trøndelag.